

Arkivsak-dok. 201100710-3
Saksbehandler Marie Louise Anker

Saksgang	Møtedato
Kultur, velferd og miljøkomiteen	06.06.2012
Opplæringskomiteen	06.06.2012
Regional utviklingskomite	06.06.2012
Fylkestinget	20.06.2012

Ny, helhetlig verdensarvpolitikk - Høring

FYLKESRÅDMANNENS INNSTILLING:

1. Sør-Trøndelag fylkeskommune kan i hovedsak slutte seg til tilrådingene gitt av Miljøverndepartementet i utsendt høringsnotat til ny helhetlig verdensarvpolitikk. Det vises til utdypende kommentarer til de enkelte punkter i saksfremlegget.
2. Vi finner likevel grunn til å trekke frem noen forhold som vi mener ikke er særlig omhandlet i dokumentet, eller der vi ikke helt kan slutte oss til tilrådingene. Det vises til kommentarene under nr. 3 og 4.
3. **Generelt** vil vi peke på to forhold:
 - a. Hensynet til den immaterielle kulturarven og den håndbårne kunnskapsoverføringen innenfor forvaltningen av verdens kultur og naturarv er i liten grad er tatt opp som tema i dokumentet. Forholdet til UNESCOs konvensjon om Intangible Heritage og en sammenheng mellom denne og listen over verdens kultur og naturarv er ikke drøftet eksplisitt, noe vi ser kan svekke en helhetlig politikk på området.
 - b. Bidraget fra den regionale forvaltningen av verdensarven er et lite fokusert tema i dokumentet. Vi peker derfor på at det er gjort erfaringer og etablert kunnskap om regionale virkemidler for utvikling av kvalitet i forvaltning, skjøtsel og formidling i fylkene. Videre vil vi peke på den koordinerende og veiledende rollen som er tillagt det regionale nivået i samfunnsutviklingen og det regionale ansvaret for gjennomføring av tiltak som også har betydning for verdensarven for eks. innenfor skole, næring, samferdsel, landbruk og miljø. Slik erfaring og etablert kompetanse kan også være interessant å formidle i bilateralt samarbeid om oppfølging av verdensarven.
4. **Til de enkelte punkter** vil vi fremheve følgende:
 - c. Til 4.2 og 4.7 ser vi ingen grunn til at Statens Naturoppsyn skal gis flere oppgaver enn dem som de allerede er satt til å ivareta innenfor slike områder som finnes i buffersonen til verdensarven (Circumferensen). Vi oppfatter dessuten Statens naturoppsyn som et tilsyn, og frykter derfor for at forståelsen av oppsynets rolle vil bli svekket om de også skal ha rådgivning og veiledningsoppgaver knyttet til verdensarv-verdiene ved siden av kjerneoppgavene. Dette bør overlates kulturminneforvaltningen og

naturforvaltningen i stat og fylke, som begge har et klart selvstendig ansvar og faglig kompetanse for å kunne gi råd og veiledning også om verdensarven.

- d. Til 4.2. Skal det være mulig å oppnå en fyrtårnseffekt for forvaltningen, ser vi nødvendigheten av at informasjonsflyten går så glatt som mulig for den offentlige forvaltningen, med tidlige og tydelige beskjeder på tvers av nivåer og etater. Dette gjelder opparbeiding av felles rutiner og likeverdig /likeartet saksbehandling for kommunene, for fylkeskommunene og fylkesmennene. Et felles faglig-administrativt behandlerforum bør derfor vurderes som et supplement til Verdensarvrådet om dette er et rent politisk sammensatt organ.
- e. Til 4.3. Fylkeskommunen har pekt på mulighetene som ligger i den gjeldende plan og bygningsloven til å utforme planer som dekker kravene som stilles internasjonalt til en forvaltningsplan. Behandlingsprosedyrene som ligger i denne loven sikrer et minimum av lokal deltagelse i prosessene, samt periodiske rullinger. Derfor mener fylkeskommunen at den regionale planen for Røros bergstad og Circumferensen, sammen med det påkrevde handlingsprogrammet utgjør det man kan kalle en forvaltningsplan. Man bør legge opp til en forvaltningsform nærmest mulig den som gjelder for samfunnet ellers.
- f. Til 4.6. Sør-Trøndelag fylkeskommune mener en autorisasjonsmyndighet om verdensarvsenter bør tillegges hhv. fylkeskommunene og fylkesmennene som ivaretar det nasjonale ansvaret for kulturminne- og naturmyndighet i fylkene. Vi ser at finansieringen av slike sentere opplagt er et statlig ansvar.
- g. Til 4.8 og 4.9. Sør-Trøndelag fylkeskommune ser at det er behov for å utvide tilbudet med nye prosjekt i «skolesekken» knyttet til opplæring og formidling av verdensarvverdiene og imøteser kurspakker og tilbud fra departementet om utvikling av dette.
- h. Til 4.9. Sør-Trøndelag fylkeskommune har tidligere meldt i fra om behovet for tradisjonshåndverk og restaureringskunnskap, og også støttet forskjellige utdanningstilbud inne dette feltet. Vi vil understreke at denne kunnskapen er helt nødvendig i skjøtselen og forvaltningen av verdensarven.

VEDLEGG:

Nummererte vedlegg som følger saken:

Høringsdokument fra Miljøverndepartementet: Ny helhetlig verdensarvpolitikk.

Andre refererte dokumenter i saken:

Regional Plan for Røros bergstad og Circumferensen

BAKGRUNN:

Det fremlagte høringsdokumentet er forslag til en helhetlig politikk for forvaltningen av verdensarven i Norge for perioden fram til 2025.: «Denne helhetlige politikken skal ta opp både nasjonale og internasjonale elementer, sammenhengen mellom dem og hva som skal til for at Norge skal kunne gjennomføre forpliktelsene etter verdensarvkonvensjonen.»

... «Formålet med dokumentet er å konkretisere utviklingstrender, ambisjonsnivå og prioriteringer, og med det bidra til at oppfølgingen av verdensarven i årene som kommer blir målrettet og godt koordinert.»

Miljøverndepartementet mener det er behov for å «synliggjøre ansvaret, utfordringene, de prioriterte oppgavene og strategiene eller tiltakene som må til for at man skal nå målene med beste praksis i forvaltning på alle nivå»

Hovedkonklusjonene fra dokumentet, og eventuelle vurderinger fra høringsrunden, vil bli innarbeidet i stortingsmeldingen om kulturminner, som er i ferd med å utarbeides og som forventes ferdigbehandlet i løpet av 2013.

Sør-Trøndelag fylkeskommune deltok på innspillsmøte hos Riksantikvaren i februar 2011 og gav utkastet til regional plan for Røros Bergstad og Circumferensen som sitt innspill til dokumentet, siden dette utkastet i stor grad tok for seg og hadde drøftet de utfordringer som forvaltningen av et stort og komplekst verdensarvsted innebærer.

FAKTISKE OPPLYSNINGER:

Røros bergstad og Circumferensen er ett av 7 norske steder på UNESCOs liste over verdens kultur og naturarv. For å komme på denne listen kreves det at stedet er vurdert etter visse kriterier og innehar fremragende universelle verdier for disse. For kulturarven er det også et kriterium at arven er autentisk og fremstår med integritet.

Sør-Trøndelag fylkeskommune som regional utvikler, planmyndighet og kulturminnemyndighet har i den anledning hatt forskjellige roller å spille i utviklingen av samfunnene i regionen rundt Røros. De siste fem årene har det vært spesielt mye kontakt og samarbeid med Hedmark fylkeskommune om disse temaene og i utviklingen av den regionale planen for Røros Bergstad og Circumferensen (vedtatt i fylkestinget, juni 2011, sak 92/11).

Den regionale planen har to hovedformål:

- Å utvikle en plan for å bevare, videreutvikle og tilgjengeliggjøre kulturarven for dagens og framtidens samfunn.
- Klargjøre mål og strategier for verdiskaping og utvikling i fjellbygdene, basert på kulturarven knyttet til bergverksdriften.

Det arbeides nå med et handlingsprogram til planen som skal rulleres hvert år.

Som kulturminnemyndighet og som kulturminnefaglig rådgiver har fylkeskommunen arbeidet med verdensarven siden den overtok myndighet for kulturminnevernet i fylket i 1991. Den har således lang erfaring i hvordan man har løst de daglige utfordringer som følger med statusen som verdensarv og de krav som settes internasjonalt til forvaltningen av denne.

Også i de øvrige roller er fylkeskommunen veldig bevisst på at verdensarven er unik og representerer et fortrinn på mange måter. Blant annet for næringslivet har kulturminnene og kulturhistorien knyttet til Røros skapt et unikt sted for blant annet reiseliv, handel, håndverkere og servicenæring. Det er bred enighet om at næringsutviklingen må være bærekraftig og må skje i forståelse av de fortrinn og de hensyn som må tas i forhold til det unike som verdensarven representerer.

DRØFTING:

Nedenfor kommenteres punktene i samme rekkefølge som de kommer opp i høringsdokumentet. Nummereringen referer til høringsdokumentets kapitler og avsnitt.

4. Ny, norsk politikk

I denne delen av dokumentet er tilrådingene fra Miljøverndepartementet beskrevet og begrunnet med egne avsnitt for hvert tema. Våre kommentarer til punktene er lagt inn under samme avsnitt.

4.1 Identifisere verdensarv i Norge

Miljøverndepartementet tilrår at Norge:

- *prioriterer å sikre verdensarven vi har i dag*
- *prioriterer å arbeide videre med nominasjoner i henhold til den tentative lista*
- *vurderer framtidig nominasjon av potensiell samisk verdensarv*
- *vurderer å ta initiativ til et nytt nordisk prosjekt for å se på gjennomføringen av verdensarvkonvensjonen i de nordiske landene*
- *åpner for transnasjonale serienominasjoner for verdensarv som er underrepresentert på verdensarvlista*
- *fortsatt støtter statsparter med kultur- og naturarv som er underrepresentert på lista*

I grove trekk kan man si seg enig i konklusjonene. Selv om det er beskrevet store gap og skjevheter med hensyn til hvilke land og kulturer og naturtyper som er representert på verdensarvlisten, kan man ikke i Norge si seg ferdig med å identifisere mulig kultur og naturarv som innehar kvaliteter og verdier som kan tåle en verdensarvvurdering. Det er imidlertid et spørsmål om hvordan og når man fyller gapene på listen. Vi mener derfor at man fortsatt bør opprettholde et strengt måtehold og at nåløyet fremdeles skal være trangt.

Ved siden av Røros bergstad og Circumferensen har Sør-Trøndelag sammen med nabo-fylkene Møre og Romsdal og Oppland natur og kulturområder i Dovrefjellsområdet som vitner om veide- og fangstkultur fra de første mennesker kom og fram til i dag, sammen med en villreinstamme som må anses å være unik, og som vi allerede har et internasjonalt ansvar for å følge opp. Dette mener vi må utredes nærmere og vurderes inn på den tentative listen. Man skal heller ikke se bort i fra at deler av denne arven også kan knyttes til samisk aktivitet i disse områdene.

Vi ser det som positivt å starte opp ett nytt nordisk prosjekt for en felles nordisk verdensarvpolitikk og forvaltning av verdensarven. Man bør da i større grad også søke seg fram til fellesnordiske tema i verdensarven. I etterkant av det første nordiske verdensarvprosjektet har det også vist seg at kulturnominasjonene i de nordiske landene har vært flere enn dem som ble identifisert, videre har man også sett at man ikke har arbeidet ut fra felles tema der det kunne vært mulig med transnasjonale serienominasjoner, før nå i arbeidet med den transnasjonale serienominasjonen om Vikingenes kulturarv.

Kunnskap om verdensarv og konsekvensene av verdensarvarbeidet, gir også erfaringer på regionalt nivå som man kan bidra med for andre land som har mindre ressurser og kunnskap til rådighet i sin planlegging og utvelgelse av verdensarv. Det er naturlig om også denne erfaringen blir benyttet i bilateralt samarbeid knyttet til verdensarv. Spesielt kan dette være aktuelt i samarbeid med statsparter som er underrepresentert på verdensarvlisten.

4.2 Organisering, aktører og samarbeid

Miljøverndepartementet tilrår at:

- *det blir etablert et fast, årlig forum (departementenes verdensarvutvalg) hvor myndighetene kan sikre god informasjon og tidlig få drøftet verdensarvsaker som har relevans for flere departement. Miljøverndepartementet skal ha sekretariats-funksjonen*
- *det blir etablert et fast årlig møte mellom statlige myndigheter og representanter for verdensarvområdene*
- *det ved hvert enkelt verdensarvområde blir etablert et samarbeidsorgan (verdensarvråd) som skal ha definerte oppgaver. Organiseringen av et slikt samarbeidsorgan utarbeides i samarbeid mellom de lokale og regionale myndighetene og det ansvarlige direktoratet (Riksantikvaren eller Direktoratet for naturforvaltning)*
- *det ved hvert enkelt verdensarvområde blir etablert en koordinatorfunksjon eller -stilling (verdensarvkoordinator) som skal ivareta definerte oppgaver*
- *de tidligste verdensarvområdene blir oppfordret til å vurdere nye modeller for organisering*
- *det blir vurdert om Statens naturoppsyn også bør få en rolle når det gjelder å rapportere brudd på plan- og bygningsloven innenfor verdensarvområdene*

Dokumentet peker på behovet for god informasjonsflyt, og at verdensarvstedene blir mer og mer komplekse. Vi vil støtte en slik beskrivelse og vi ser at informasjonsflyten ikke har funnet riktig form ennå i forvaltningen av det utvidete verdensarvområdet Røros bergstad og Circumferensen.

Vi ser det som positivt at man formaliserer samarbeid om verdensarvproblematikk mellom departementene, og at man foreslår årlige møter mellom statlige myndigheter og representanter for verdensarvområdene. Det er etablert et verdensarvråd for Røros bergstad og Circumferensen, tidligere var det en samarbeidsgruppe for Røros bergstad som ble etablert så tidlig som i 1993. Verdensarvrådet er nå sammensatt av politisk oppnevnte representanter fra hver kommune, fra begge fylkeskommunene og fra Sametinget, og der fagmyndigheter og regional stat, og større aktører som museene og reiselivet har observasjonsstatus.

Skal det være mulig å oppnå en fyrtårnseffekt for forvaltningen, ser vi nødvendigheten av at informasjonsflyten går så glatt som mulig for den offentlige forvaltningen, med tidlige og tydelige beskjeder på tvers av nivåer og etater. Dette gjelder opparbeiding av felles rutiner og likeverdig /likeartet saksbehandling for kommunene, for fylkeskommunene og Fylkesmennene. Et felles faglig administrativt behandlerforum bør derfor vurderes som et supplement til Verdensarvrådet.

Vi ser også behovet for at det opprettes koordinatorstillinger for den enkelte verdensarv. Stillingen for Røros bergstad og Circumferensen har eksistert i to år, og har Røros kommune som teknisk arbeidsgiver. Vi kan se både fordeler og ulemper ved en slik organisering noe som også er drøftet i den regionale planen som er vedtatt for verdensarven med buffersone. Vi ser også behovet for å avklare ansvars og arbeidsoppgaver knyttet til en slik stilling. Vi har forståelse for at de forskjellige verdensarvområdene har forskjellige utfordringer og at arbeidsoppgavene derfor må bære preg av dette. Koordinatorstillingen må sees på som et nødvendig koordinerende supplement i forhold til de arbeidsoppgaver som er tillagt - , og skal løses av, allerede eksisterende forvaltningsorgan.

Sør-Trøndelag fylkeskommune sammen med sametinget, har avholdt kurs om kulturminner og kulturspor etter utmarksbruk for Statens naturoppsyn (SNO), lensmennene og de lokale

fjellstyrene i regionen. Dette har skjedd med henblikk på oppgavene som naturoppsynet og fjellstyrene har hatt innenfor de viktige landskapsvern og naturvernområder og i nasjonalparkene som finnes i fylket. Verdensarvområdene innenfor Circumferensen har en annen karakter enn de som finnes i verneområdene i buffersonen, og ulovligheter innenfor verdensarvområdet bør kunne følges opp av kommunene og kulturminnemyndighetene. Kunnskapen om hva som finnes, hvordan sporene kan se ut og hvordan de skal behandles vil nødvendigvis være begrenset for SNOs ansatte og vi ser derfor ingen grunn til at Statens Naturoppsyn skal gis flere oppgaver enn dem som de allerede er satt til å ivareta innenfor slike områder som finnes i buffersonen til verdensarven (Circumferensen).

4.3 Lovverk og forvaltningsplan for verdensarven

Miljøverndepartementet tilrår at:

- *de norske verdensarvområdene har en relevant forvaltningsplan for verdensarven innen utgangen av 2014*
- *det blir utarbeidet en mal for en forvaltningsplan for verdensarven. Denne skal følge en gitt ramme, jf. forslag i vedlegg 5.3.*
- *ansvaret for verdensarven kommer tydelig fram i alle relevante kommunale og fylkeskommunale planer og i forvaltningsplanene for naturvernområdene*

Sør-Trøndelag fylkeskommune har pekt på muligheten som ligger i den gjeldende plan og bygningsloven til å utforme planer som dekker kravene som stilles internasjonalt til en forvaltningsplan. Behandlingsprosedyrene som ligger i denne loven sikrer et minimum av lokal deltagelse i prosessene. Derfor mener fylkeskommunen at den regionale planen for Røros bergstad og Circumferensen, sammen med det påkrevde handlingsprogrammet utgjør det man kan kalle en forvaltningsplan. En regional plan skal rulleres hvert fjerde år og handlingsprogrammet hvert år, altså hyppigere enn foreslått i høringsdokumentet. Man sikrer seg også at man gjennom en slik plan får øket fokuset på verdensarven i andre kommunale og fylkeskommunale dokumenter. Malen for en forvaltningsplan slik den ligger i dokumentet, kan man se på som en minimumsløsning. Den er ikke knyttet opp til, eller parallellført med det formelle plan-lovverket som miljøverndepartementet også forvalter. Vi oppfatter dette som en svakhet og at man bør legge opp til en forvaltningsform nærmest mulig den som gjelder for samfunnet ellers.

4.4 Buffersoner

Miljøverndepartementet tilrår at:

- *behovet for buffersoner for alle de norske verdensarvområdene blir vurdert som et ledd i arbeidet med forvaltningsplanene for verdensarven*
- *eventuelle buffersoner innarbeides i kommunens planverktøy i henhold til plan- og bygningslovens bestemmelser verdensarven kommer inn som tema i forskrift om konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven*

I og med at Røros bergstad og Circumferensen er den siste Norske innskrivingen på listen over verdens kultur og naturarv er disse forholdene vurdert etter de internasjonale kravene. Circumferensen inneholder viktige kulturminner og kulturspor som underbygger de universelle verdiene og krever et vern i seg selv, ved siden av å sikre at ikke uheldige tiltak igangsettes innenfor et svært stort område. Disse hensynene er søkt innarbeidet og ivaretatt gjennom den regionale planen og etter hvert de kommunale planene.

4.5 Overvåking og rapportering

Miljøverndepartementet tilrår at Norge prioriterer å overvåke verdensarven gjennom et system for slik overvåking ved å:

- innføre faste, forenklede rapporteringer fra verdensarvområdene til staten i tillegg til den seksårige rapporteringen til verdensarvkomiteen.*
- utvikle målbare indikatorer for verdensarvområdenes verdier*
- foreta en risikovurdering ved alle verdensarvområdene. Om nødvendig må tilstands-oversikten oppdateres*
- gjøre data fra overvåkingen av verdensarvverdiene allment tilgjengelig*
- gi Statens naturoppsyn en formalisert rolle når det gjelder oppsyn med og overvåking av verdensarvområdene der det er naturlig*

Vi ser at man har for svake rutiner for sikkerhets og risikovurdering av verdensarven, i forkant og under håndteringen i kritiske situasjoner, både på regionalt nivå og i kommunene. Alle kommuner og fylkeskommuner er pålagt å utarbeide slike planer, men disse er ikke kvalitetssikret med hensyn til håndtering av denne spesielle arven. Videre så ser vi at endringer kan skje nesten umerkelig ved at man ikke har fokus på summen av de små endringene. Monitoring og hyppig oppfølging og rapportering kan synes som en måte å få klarhet i omfanget av endringer og som vil gi varsel og mulighet for å gripe inn i tide.

4.6 Sentre for verdensarven

Miljøverndepartementet tilrår at:

- alle verdensarvområdene har gode sentre som kan formidle informasjon om egen verdens-arv, om verdiene den representerer og om hva som gjør at den blir vurdert som noe hele menneskeheten har ansvaret for. Sentrene kan gjerne være en del av allerede etablerte institusjoner.*
- sentrene samarbeider med, eller inngår i, etablerte institusjoner i lokalsamfunnet som har formidlings-, informasjons- og forvaltningsoppgaver knyttet til kultur- og naturarven*
- sentrene ikke etableres etter en fast modell, men at det enkelte senteret formes etter behov, interesser, oppgaver og partnerskap lokalt. Dette må verdensarvrådet avgjøre*
- det blir etablert en autorisasjonsordning*
- staten, fylkeskommunen og kommunen bidrar til en forutsigbar finansiering av driften ved sentrene, under forutsetning av at disse ivaretar definerte oppgaver*

Vi har tidlig sett et behov for et verdensarvsenter på Røros, og har sett museet som en naturlig organisasjonsmessig plassering av senteret.

Vi ser også behovet for en avklaring av beslutningsgangen om et slikt senter, og ser at en autorisasjonsløsning kan gi et svar på dette. Det er imidlertid ikke drøftet hvor denne autorisasjonsmyndigheten skal ligge, men at staten skal stille krav. Vi mener en autorisasjonsmyndighet bør tillegges hhv. fylkeskommunene og fylkesmennene som ivaretar det nasjonale ansvaret for kulturminne- og naturmyndighet i fylkene. Vi ser at finansiering av slike sentere opplagt er et statlig ansvar og kan dekkes via f.eks. overføringene til de regionale museene. Fylkeskommunen har sammen med staten også et ansvar via de regionale museene å formidle kulturhistorien i regionen og etablering av partnerskap for verdensarvformidling kan synes som en god løsning.

4.7 Formidling

Miljøverndepartementet tilrår at:

- *det blir utarbeidet en felles formidlings-, utdannings- og informasjonsstrategi for den norske verdensarven (skilting inngår som en del av denne strategien)*
- *Miljøverndepartementet utvikler et sentralt nettsted med all relevant informasjon om verdensarven (via regjeringen.no)*
- *sentrale myndigheter utvikler basismateriell for informasjon om og formidling av verdensarvkonvensjonen*
- *det legges til rette for at relevante museer blir styrket i arbeidet med å formidle verdensarven*
- *Statens naturoppsyn får et helhetlig oppdrag når det gjelder veiledning om kultur- og naturarven i relevante verdensarvområder*

Formidling er et tverrsektorielt og delt ansvar mellom offentlige og private aktører. I den regionale planen for Røros bergstad og Circumferensen tas dette opp til drøfting og selve problemkomplekset er noe av grunnen til at man ikke har kommet lenger med en enhetlig skilting og informasjon om verdensarven her. Det kan være et poeng å vurdere en form for autorisasjonsløsning her også. Vi vil også påpeke at bruk av ny teknologi kan gjøre informasjonen mer fleksibel ved å bruke løsninger slik de er utviklet blant annet gjennom Kulmin.no for Sør-Trøndelag fylkeskommune.

4.8 Kunnskap og kompetanse

Miljøverndepartementet tilrår at:

- *forvaltningskompetansen blir bygd systematisk opp gjennom de årlige samlingene for verdensarvområdene (se kapittel 4.2 om organisering)*
- *det blir lagt til rette for at sentrale forvaltningsaktører kan delta på viktige arenaer for å bygge opp sin internasjonale kompetanse på verdensarv (se kapittel 4.10 om internasjonalt samarbeid)*
- *utdanning i tradisjonshåndverk som er nødvendig for arbeidet med å forvalte av verdensarven, blir prioritert*
- *det stilles midler til rådighet for å få utredet nødvendige problemstillinger, som for eksempel sårbarhetsanalyser*

Fylkeskommunen vil peke på sin generelle veilederrolle og sin oversikt over regionale aktører i forvaltningen og utvikling i regionen.

Sør-Trøndelag fylkeskommune har tidligere meldt i fra om behovet for tradisjonshåndverk og restaureringskunnskap, og også støttet forskjellige utdanningstilbud inne dette feltet.

Sammen med Uthusprosjektet, bachelor utdanningen for håndverkere på HiST, næmingeordningen, NTNUs delansvar for gjennomføring av det internasjonale Trekurset, utdanning av bygningsvernarkitekter, og masterprogrammet for kulturminneforvalterstudiet og med forskningsinstitusjoner som SINTEF, Treteknologisk institutt, Bygdeforsk og Allforsk har man et bortimot komplett miljø for utdanning, forskning og utvikling innenfor kulturminneforvaltning.

Etablering av spesielle studieprogram og tilbud av kurs innenfor verdensarvforvaltning ser vi som en mulighet her.

Vi ser det også som naturlig at den kompetansen de forskjellige forvaltningsinstanser tilegner seg kan brukes i bilateralt samarbeid om verdensarven, og vil peke på at kompetansen og ressursene på det regionale nivået kan synes å ha vært påaktet i liten grad fra departement

og direktoratenes side sammenliknet med de lokale, både når det gjelder samarbeid om lokale internasjonale arrangementer og om eksterne internasjonale prosjekt, ressursene.

4.9 Skole og utdanning

Miljøverndepartementet tilrår at:

- *Kunnskapsdepartementet og Miljøverndepartementet samarbeider om å etablere etterutdanningskurs for lærere ved utvalgte studiesteder*
- *det blir utviklet lærerverktøy som viser at aspekter ved verdensarven er relevante for undervisning på ulike trinn i grunnskolen og den videregående skolen (gjennom Kunnskapsdepartementets kompetansesentre)*
- *verdensarvområdene får støtte til å utarbeide og tilby besøkspakker eller verdensarvopplevelser i regi av Den kulturelle skolesekken og Den naturlige skolesekken*
- *verdensarvområdene skal ha pedagogisk tilrettelagt informasjon til bruk for skolene*
- *Miljøverndepartementet tar initiativ til et samarbeid med Folkeuniversitetet, Friundervisningen, AOF og andre for å utvikle en kurspilot om verdensarven (se også kapittel 4.7 om formidling)*
- *utdanningen i tradisjonshåndverk blir styrket*

Fylkeskommunen har ansvaret for tilbud om videregående utdanning og opplæring i fylkene, og har gjennom Røros videregående skole samarbeidet med den Norske UNESCO kommisjonen om blant annet ungdomscamper på Røros. Ressurscenteret knyttet til skolen har også tett samarbeid med håndverkmiljøet på Røros i utvikling av kurspakker for etter og videreutdanning. Et samarbeid mellom departementer og regionale utdanningsinstitusjoner om utvikling og behovsanalyser imøteses.

Fylkeskommunene som har ansvaret for å tilby «den kulturelle skolesekken» til grunnskolene og videregående opplæring. Hadde oppstarten av det vellykkede Husadopsjonsprosjektet sammen med Røros museet. Vi ser det er behov for å utvide tilbudet med nye prosjekt knyttet til opplæring og formidling av verdensarvverdiene og imøteser kurspakker og tilbud fra departementet om utvikling av dette.

Vi viser til våre kommentarer til avsnittet over vedrørende tradisjons og restaureringshåndverk. Og synes det er positivt at departementet vil arbeide med en styrking av kapasitet og kompetanse av denne for oss helt nødvendige arbeidskraften.

4.10 Internasjonalt samarbeid

Miljøverndepartementet tilrår at:

- *Norge fortsatt skal være en aktiv statspart i de formelle organene (statspartenes generalforsamling og verdensarvkomiteens møter)*
- *Norge øker sin innsats for verdensarven utenfor Norge og bidrar med kompetanse på de områdene der Norge kan utgjøre en forskjell*
- *Det legges til rette for deltakelse i internasjonale nettverk og fora (jf. kapittel 4.8 om kunnskap og kompetanse)*
- *Miljøverndepartementets budsjett styrkes for å bidra til å finansiere internasjonale prosjekter og initiativ som kommer fra norske aktører*

Vi vil støtte departementets vurderinger her, og peker igjen på hva vi har sagt over vedrørende kompetanse og ressurser.

Vi ser det som positivt at det settes av midler til finansiering av internasjonale prosjekter og samarbeid, og vi vil arbeide for å fremme egne initiativ.

4.11 Verdiskaping

Miljøverndepartementet tilrår at:

- verdensarven blir prioritert høyt i Miljøverndepartementets nye strategi for verdiskaping knyttet til kultur- og naturarven
- samarbeidet mellom verdensarvrådene og lokale næringsdrivende blir styrket
- det legges opp til et samarbeid mellom alle kommuner med verdensarvområder

Vi vil støtte Miljøverndepartementets tilrådning og peker på Den regionale planen for Røros bergstad og Circumferensen, der verdiskaping basert på kulturarvverdiene i fjellområdene er et av to formål med planen.

Planarbeidet skjedde med bred deltagelse fra forskjellige næringer og lokale organisasjoner innenfor verdensarven. Vi vil peke på arbeidet til destinasjon Røros som et eksempel, likeledes flere igangsatte prosjekt i regionen.

Samarbeid er viktig på tvers av grenser, fag og etater for å få en så god forvaltning og forståelse for verdiene som ligger i arven. Vi oppfatter at stiftelsen Norsk Verdensarv er ment å fungere som et samarbeidsforum for de norske verdensarvstedene, der kommuner, saksbehandlere, eiere, brukere, lokale lag, foreninger og frivillige organisasjoner, og politikere kan treffes. Vi oppfatter at stiftelsen og virksomheten ennå ikke har funnet en endelig form, men den har likevel fungert som tilrettelegger for et møtested i tre år.

FYLKESRÅDMANNENS KONKLUSJON:

1. Sør-Trøndelag fylkeskommune kan i hovedsak slutte seg til tilrådingene gitt av Miljøverndepartementet i utsendt høringsnotat til ny helhetlig verdensarvpolitikk. Det vises til utdypende kommentarer til de enkelte punkter i saksfremlegget.
2. Vi finner likevel grunn til å trekke frem noen forhold som vi mener ikke er særlig omhandlet i dokumentet, eller der vi ikke helt kan slutte oss til tilrådingene. Det vises til kommentarene under nr. 3 og 4.
3. **Generelt** vil vi peke på to forhold:
 - a) Hensynet til den immaterielle kulturarven og den håndbårne kunnskapsoverføringen innenfor forvaltningen av verdens kultur og naturarv er i liten grad er tatt opp som tema i dokumentet. Forholdet til UNESCOs konvensjon om Intangible Heritage og en sammenheng mellom denne og

listen over verdens kultur og naturarv er ikke drøftet eksplisitt, noe vi ser kan svekke en helhetlig politikk på området.

- b) Bidraget fra den regionale forvaltningen av verdensarven er et lite fokusert tema i dokumentet. Vi peker derfor på at det er gjort erfaringer og etablert kunnskap om regionale virkemidler for utvikling av kvalitet i forvaltning, skjøtsel og formidling i fylkene. Videre vil vi peke på den koordinerende og veiledende rollen som er tillagt det regionale nivået i samfunnsutviklingen og det regionale ansvaret for gjennomføring av tiltak som også har betydning for verdensarven for eks. innenfor skole, næring, samferdsel, landbruk og miljø. Slik erfaring og etablert kompetanse kan også være interessant å formidle i bilateralt samarbeid om oppfølging av verdensarven.

4. Til de enkelte punkter vil vi fremheve følgende:

- c) Til 4.2 og 4.7 ser vi ingen grunn til at Statens Naturoppsyn skal gis flere oppgaver enn dem som de allerede er satt til å ivareta innenfor slike områder som finnes i buffersonen til verdensarven (Circumferensen). Vi oppfatter dessuten Statens naturoppsyn som et tilsyn, og frykter derfor for at forståelsen av oppsynets rolle vil bli svekket om de også skal ha rådgivning og veiledningsoppgaver knyttet til verdensarv-verdiene ved siden av kjerneoppgavene. Dette bør overlates kulturminneforvaltningen og naturforvaltningen i stat og fylke, som begge har et klart selvstendig ansvar og faglig kompetanse for å kunne gi råd og veiledning også om verdensarven.
- d) Til 4.2. Skal det være mulig å oppnå en fyrtårnseffekt for forvaltningen, ser vi nødvendigheten av at informasjonsflyten går så glatt som mulig for den offentlige forvaltningen, med tidlige og tydelige beskjeder på tvers av nivåer og etater. Dette gjelder opparbeiding av felles rutiner og likeverdig /likeartet saksbehandling for kommunene, for fylkeskommunene og fylkesmennene. Et felles faglig-administrativt behandlerforum bør derfor vurderes som et supplement til Verdensarvrådet om dette er et rent politisk sammensatt organ.
- e) Til 4.3. Fylkeskommunen har pekt på mulighetene som ligger i den gjeldende plan og bygningsloven til å utforme planer som dekker kravene som stilles internasjonalt til en forvaltningsplan. Behandlingsprosedyrene som ligger i denne loven sikrer et minimum av lokal deltagelse i prosessene, samt periodiske rullinger. Derfor mener fylkeskommunen at den regionale planen for Røros bergstad og Circumferensen, sammen med det påkrevde handlingsprogrammet utgjør det man kan kalle en forvaltningsplan. Man bør legge opp til en forvaltningsform nærmest mulig den som gjelder for samfunnet ellers.
- f) Til 4.6. Sør-Trøndelag fylkeskommune mener en autorisasjonsmyndighet om verdensarvsenter bør tillegges hhv. fylkeskommunene og fylkesmennene som ivaretar det nasjonale ansvaret for kulturminne- og naturmyndighet i fylkene. Vi ser at finansieringen av slike sentere opplagt er et statlig ansvar.
- g) Til 4.8 og 4.9. Sør-Trøndelag fylkeskommune ser at det er behov for å utvide tilbudet med nye prosjekt i «skolesekken» knyttet til opplæring og formidling av verdensarvverdiene og imøteser kurspakker og tilbud fra departementet om utvikling av dette.

- h) Til 4.9. Sør-Trøndelag fylkeskommune har tidligere meldt i fra om behovet for tradisjonshåndverk og restaureringskunnskap, og også støttet forskjellige utdanningstilbud inne dette feltet. Vi vil understreke at denne kunnskapen er helt nødvendig i skjøtselen og forvaltningen av verdensarven.